

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΣΧΟΛΕΙΑ - ΛΟΓΙΟΙ - ΜΑΡΤΥΡΕΣ

Ἡ ἐμπορικὴ βιομηχανικὴ καὶ κοινωνικὴ πρόοδος τῶν ὀρεινῶν κοινοτήτων τῆς Θεσσαλίας δὲν ἐξεδηλοῦτο μόνον ἐν τῇ εὐημερίᾳ τῶν κατοίκων καὶ τῇ ἐπιδείξει ὑλικῶν ἀγαθῶν, ἀλλὰ κατηργάζετο κατὰ τοὺς χρόνους τούτους καὶ ὑπὸ τῶν φώτων τῶν πυκνῶν αὐτῶν σχολείων, ἐν οἷς ἐκαλλιεργοῦντο τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα καὶ ἐδιδάσκοντο τὰ ἀθάνατα προϊόντα τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος, μετὰ ζήλου ἀνταξίου τῆς φιλομαθείας, ἣτις ἐμόρφωσε μεγάλους τοῦ γένους διδασκάλους, καὶ καρδίας παλλομένας ὑπὸ τοῦ πατριωτισμοῦ καὶ τοῦ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν φλογεροῦ ἔρωτος, τοῦ ἐν Ζαγοράᾳ τοῦ Πηλίου μαθητεύσαντος ἔθνομάρτυρος Ρήγγα τοῦ Φεραίου.

Κατὰ τὰς δύο πρώτας μετὰ τὴν Κατάκτησιν ἑκατονταετηρίδας φαίνεται ὅτι ἐπεκράτησε σκότος ἐν ταῖς ὑπὸ τῶν Τούρκων κατεχομένας Ἑλληνικαῖς χώραις καὶ μόλις ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς δεκάτης ἐβδόμης ἑκατονταετηρίδος χρονολογεῖται ἡ σύστασις Ἑλληνικῶν σχολῶν καὶ ἡ ἀναγέννησις τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων.

Τῷ 1621 συνέστη κατὰ πρῶτον ἐν Ἐνετίᾳ ὑπὸ τῆς ἐκεῖ Ἑλληνικῆς παροικίας τὸ λεγόμενον Φλαγγίνειον Φροντιστήριον, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐδιδάσκοντο γράμματα Ἑλληνικὰ, Λατινικὰ καὶ ἐπιστήμαι, ἐγίνοντο δὲ δεκτοὶ μόνον Ἕλληνας ὀρθόδοξοι. Οἱ καρποὶ τοῦ Φροντιστηρίου τούτου ἦσαν δαφιλέστατοι, καθ' ὅσον πλείστοι μορφωθέντες ἐν αὐτῷ Ἕλληνας μετελαμπάδευσαν τὰ Ἑλληνικὰ φῶτα εἰς τὰς τουρκοκρατούμενας χώρας τῆς Ἑλλάδος, διὰ τῆς ἰδρύσεως ἐν αὐταῖς Ἑλληνικῶν σχολείων. Ἀσχέτως, ἢ μετ' ἀγνώστου ἡμῖν σχέσεως, πρὸς τὸ ἐν Ἐνετίᾳ Φροντιστήριον, ἀπαντῶμεν ὀλίγα ἤδη ἔτη θραδύτερον, ἦτοι τῷ 1642 Ἑλληνικὴν σχολὴν ἐν Καρπενησίῳ, διευθυναμένην εὐδοκίμως ὑπὸ Εὐγενίου Γιαννοῦλη τοῦ Αἰτωλοῦ, ὅστις μετὰ πολυετῆ γόνιμον διδασκαλίαν

ἀπεχώρησεν εἰς *Βρανιανᾶ τῶν Ἀγράφων*, ὅπου ἔδρυσεν νέαν σχολὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα «Μουσεῖον Ἀγράφων», ἐνθα παρέμεινε μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ διδάσκων, μελετῶν καὶ συγγράφων.¹ Περὶ τὴν αὐτὴν ἤδη ἐποχὴν ὁ ἐξ Ἰωαννίνων καταγόμενος καὶ ἐν Ἐνετίᾳ διαμένων, τρόφιμος ἴσως τοῦ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἰδρυθέντος ἐκεῖ Φλαγγίνειου Φροντιστηρίου, Ἐπιφάνειος ὁ ἐπικαλούμενος Ἡγούμενος, ἔδρυσεν τῷ 1647 δύο Ἑλληνικὰ σχολεῖα, ἐν μὲν εἰς τὴν ἰδιαιτέραν αὐτοῦ πατρίδα τὰ Ἰωάννινα, ἕτερον δὲ εἰς Ἀθήνας, ἐν οἷς ἐδιδάσκοντο γραμματικὴ, φιλολογία καὶ ἐπιστήμαι. Τὸ ἴδρυμα τοῦτο ἐχρησίμευσεν ὡς ἔναυσμα, οὕτως εἰπεῖν, τῆς φιλομαθείας καὶ φιλοπατρίας τῶν Ἰωαννιτῶν, διότι ἐπηκολούθησεν ἀτελεύτητος σειρά κληροδοτημάτων τῶν φιλογενῶν τέκνων τῶν Ἰωαννίνων, ἰδρυσάντων ἐν τῇ πατρίδι αὐτῶν ἐκπαιδευτικὰς ἐστίαις, ἐξ ὧν μετεδόθησαν τὰ φῶτα εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ εἰς ἄλλας τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος χώρας.² Ὁ κατὰ τὸ τέλος τῆς 18 ἑκατονταετηρίδος, ἐν Λαρίσσει καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Θεσσαλίας διδάξας Λαρισσαῖος Κούμας, ἐγγύτερον εὐρισκόμενος εἰς τὰ πράγματα, δὲν διστάζει νὰ ἀνομολογήσῃ ὅτι εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἰωαννίνων χρεωστῆ ἢ Ἑλλὰς τὴν ἀναγέννησιν τῆς παιδείας, ἐνεκα τῆς φιλομοῦσου ἐλευθεριότητος τῶν πλουσιῶν τέκνων τῆς περὶ τὴν σύστασιν καὶ συντήρησιν ἀξιολόγων σχολείων καὶ τῆς ἀναδείξεως πολυμαθῶν διδασκάλων, οἵτινες ἐσύστησαν σχολὰς εἰς πλείστας πόλεις τῶν ὑποδοῦλων Ἑλληνικῶν χωρῶν.

Πρὸς τῷ ἀνωτέρῳ μνημονευθέντι «Μουσεῖῳ Ἀγράφων» ἐν Βρανιανοῖς, εὐρισκομεν καὶ ἕτερον σχολεῖον ἐν *Καστανιᾷ τῶν Ἀγράφων*, ὅπου τῷ 1706 ἐδίδασκεν ὁ διδάσκαλος Κωνσταντῖος. Ὁσαύτως λίαν πρωΐμως, περὶ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν (1702), ἰδρύθη ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Λαρίσσης Παρθενίου καὶ ἡ *σχολὴ τοῦ Τυρνάβου*, ἐν ἣ ἔδιδαξαν ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς μέχρι τέ-

¹ Βορτσέλα «Φθιώτις» σελ. 386. Τὸν βίον τοῦ Εὐγενίου Ἰωαννοῦλη τοῦ Αἰτωλοῦ ἐγραψεν ὁ ἐξ Ἀγράφων μαθητῆς αὐτοῦ Γόρδιος τῷ 1703. «Ν. Ἑλληνομνήμων» τομ. Δ', σ. 79.

² Κ. Παπαρηγοῦ. Ἑλλ. Ἱστορία Ε'. 607, 609, 611.